

УДК 374.134:792.8

Людмила Андрошук

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ ЯК ТВОРЧИЙ ПРОЦЕС

В статті запропоновано структурні компоненти педагогічної моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії та досвід її впровадження. Проаналізовано основні етапи формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії.

Ключові слова: *індивідуальний стиль діяльності, творчість, самоактуалізація, модель формування, майбутній вчитель хореографії.*

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки зростає інтерес до індивідуальності учителя-професіонала, який зумовлений переглядом змісту освіти і пошуком нових парадигм навчання та виховання майбутніх педагогів. Тому розробка педагогічної моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього педагога є досить актуальною.

Метою статті є ознайомлення з досвідом впровадження педагогічної моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії.

Сучасне хореографічне мистецтво має ряд досліджень у руслі підготовки вчителів хореографії та керівників дитячих хореографічних об'єднань (О. Бурля, С. Забрєдовський, О. Таранцева). Низку науково-педагогічних досліджень присвячено вивченню індивідуального стилю педагогічної діяльності (Н. Амінов, В. Бездухов, З. Вяткіна).

Варто підкреслити, що при всій увазі психолого-педагогічних досліджень до особистості вчителя та до його індивідуального стилю діяльності аспекту вивчення проблем формування індивідуального стилю діяльності майбутнього педагога-хореографа приділяється незначна увага.

Метою формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії є самоактуалізована творча індивідуальність учителя танцю, який перебуває у гармонії із собою, професією, зі світом і відчуває себе щасливим у професійній діяльності, виражаючи свою неповторність особистим «почерком» – індивідуальним стилем діяльності.

Структурними компонентами педагогічної моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії є:

1. Творчий процес створення моделі ідеалу вчителя хореографії.
2. Творчий процес розробки стратегії професійного зросту на основі моделі ідеалу професіонала та вибору провідного стилю –

хореографічного, взаємодії, спілкування, навчання.

3. Творчий процес професійного зросту протягом навчання, який базується на самопізнанні та засвоєнні знань, умінь та навичок.

4. Творчий процес самоактуалізації, який включає самоідентифікацію себе як професіонала, самореалізацію індивідуальності в професії за наявності внутрішньої і зовнішньої свободи, при досягненні рівня гармонії з «Я», із професією, зі світом.

Процес створення моделі ідеалу учителя хореографії розпочинається з презентації викладачем інформації про неповторну індивідуальність та індивідуальний стиль діяльності відомих хореографів минулого та сучасності. Це дозволяє студентам отримати загальне уявлення про індивідуальний стиль діяльності учителя хореографії і осмислити значення професійного «почерку» балетмейстера у самовираженні творчої індивідуальності.

Нами, в якості прикладу, було рекомендовано вивчення педагогічної діяльності наступних педагогів-балетмейстерів: П. Гердта, О. Горського, М. Легата, М. Романової, А. Ваганової, В. Семенова, В. Тихомірова, А. Мессерера та ін. З огляду на інтерес до неповторності індивідуального стилю діяльності, ми пропонували студентам виділити такі риси індивідуального стилю діяльності хореографа, які вказували б на його індивідуальну унікальність. Студентам було запропоновано передати індивідуальну неповторність кожного педагога одним словом або фразою, щоб викристалізувати неповторність індивідуального стилю діяльності. Після аналізу інформації студенти запропонували наступну міні-характеристику індивідуальних стилів діяльності педагогів-балетмейстерів:

О. Горський – експериментатор;

М. Романова – взірець доброзичливості;

М. Легат – прихильник індивідуального підходу до учнів;

А. Ваганова – суворість і вимогливість;

В. Семенов – високий рівень танцювальної техніки – як ціль та ін. [1].

Таким чином, на основі теоретичного матеріалу у студентів складається загальне уявлення про індивідуальний стиль діяльності учителя хореографії.

На нашу думку, при відсутності сторонніх позитивних прикладів індивідуального стилю діяльності учителя танцю студенти копіюють індивідуальний стиль діяльності вчителя. Тож студент не самореалізується, а лише наслідує свого викладача.

Як свідчать результати дослідження, часто в моделі ідеалу учителя хореографії можна зустріти риси учителів студентів (викладачів університету або шкільних учителів). Цікаво, що інколи ці риси не є позитивними, але виражають неповторність індивідуальності педагога.

Поряд із створенням моделі ідеалу учителя хореографії студентам пропонується оцінити «Я – реальне», тобто свої особистісно-професійні

якості. У випадках домінування негативних особистісних характеристик блокується процес саморозвитку. Саме від викладача на початковому етапі формування індивідуального стилю діяльності залежить, чи стане в майбутньому студент упевненим, високоосвіченим професіоналом.

Творчий процес створення моделі ідеалу учителя хореографії є важливим компонентом процесу формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії. У результаті створення образу «Я – ідеального» з'являється ціль – хореограф-професіонал, до якої студент буде наближатися протягом років навчання в університеті. При вдалому створенні моделі ідеалу значно зростає ефективність формування індивідуального стилю діяльності, тому що відбувається розвиток особистості від «Я – реального» до «Я – ідеального» [див. 9].

Структурним компонентом моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього учителя хореографії є творчий процес розробки стратегії професійного зросту на основі моделі ідеалу професіонала та вибору провідного хореографічного стилю, стилю взаємодії, стилю спілкування, стилю навчання.

Вибір провідного хореографічного стилю базується на попередньому хореографічному досвіді студента. Досвід роботи показує, що активні студенти працюють в напрямку кількох хореографічних стилів. Це дозволяє їм розширити спектр хореографічної лексики і на певному етапі формування індивідуального стилю діяльності створити власний неповторний хореографічний стиль.

Характеристика сформованості власного індивідуального стилю діяльності студентами та оцінка рівня сформованості індивідуального стилю діяльності як майбутніх учителів хореографії викладачем дещо різняться.

Студенти більшу увагу звертають на якість свого характеру, а викладач – на професійну підготовку майбутнього учителя хореографії.

Для ефективності процесу формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії важлива думка самого студента стосовно вибору провідного хореографічного стилю. Викладач повинен підтримати студента, навіть якщо його хореографічні здібності недостатні. Це дозволить сформувати сильну і впевнену особистість учителя, який ніколи не буде відступати від досягнення цілі через труднощі і перешкоди.

Отже, провідний хореографічний стиль є важливим структурним компонентом формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії.

Варто зауважити, що стиль педагогічної взаємодії поєднує особливості особистості та професійні комунікативні уміння. Викладач орієнтує студентів на позитивний характер взаємодії, прагнення до лідерства, уникнення конфліктних ситуацій. Як показує аналіз, стиль

взаємодії – категорія змінна, яка формується і вдосконалюється протягом років навчання у ВНЗ. Тому на початковому етапі основне завдання вибору стилю взаємодії – позитивне налаштування свого «Я» на гармонійно-позитивний спосіб суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Вибір стилю спілкування базується на самовизначенні особистості себе у спілкуванні. На етапі вибору стилю спілкування студент обирає стратегію поведінки, яка б задовольняла внутрішні потреби особистості та не пригнічувала інтереси учасників процесу спілкування. Також професійне спілкування має за ціль потенційне зростання спектру комунікативних можливостей суб'єктів взаємодії.

Позитивна динаміка розвитку стилю спілкування можлива за умов позитивного впливу професійного комунікативного процесу на особистість, відповідності індивідуальних комунікативних можливостей вимогам щодо професійного спілкування, усунення професійних комунікативних конфліктів, прагнення бути суб'єктом педагогічного спілкування. Процес вибору та формування індивідуального стилю спілкування явище динамічне і змінне. В разі потреби викладач допомагає студентові визначитись із стилем спілкування, аналізуючи його помилки і повертаючись до початкового етапу пошуку стилю спілкування майбутнього вчителя хореографії. Домінуючим фактором при виборі індивідуального стилю спілкування є особливості нервової системи та тип темпераменту. Наприклад, холерик не зможе у спілкуванні бути стриманим, виваженим, інертним і навпаки, флегматик – не зможе спілкуватись швидко, емоційно і т.д.

Отже, вибір стилю спілкування дозволяє визначитись майбутньому вчителю хореографії в манері і способах комунікативної взаємодії.

Етап творчого процесу професійного зростання в процесі навчання, який базується на самопізнанні та засвоєнні професійних знань, умінь і навичок, найбільший і найважливіший в структурі моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії.

Зміст професійної підготовки майбутнього вчителя хореографії включає такі параметри:

- теоретико-методичні знання та уявлення про закономірності художнього розвитку людства в контексті його соціальної і культурної історії;
- знання основних характеристик розвитку у світі хореографічного мистецтва;
- уявлення про соціокультурний контекст розвитку хореографічного мистецтва з урахуванням регіональних та національних аспектів;
- вироблення навичок сприйняття і аналізу хореографічних явищ;
- уміння оцінювати явища хореографічного мистецтва;
- уміння самостійно «засвоювати» хореографічний матеріал;
- уміння використовувати ці знання, уміння, навички в своїй

практичній діяльності [4, с. 52].

На нашу думку, пріоритетним у формуванні індивідуального стилю діяльності в процесі засвоєння знань, умінь і навичок є орієнтація на розвиток творчого професійного мислення, нестандартного підходу до вирішення певної проблеми, здатності до індивідуальної інтерпретації матеріалу та критичного осмислення інформації [2; 8]. Міра визначення особистістю індивідуального потенціалу реалізується в творчих завданнях через самосприйняття та саморозуміння власних можливостей в діяльності. Тож механізм самооцінки запускає процес творчого відкриття особистістю неповторної індивідуальності та кристалізації стратегічних проявів індивідуального стилю діяльності.

Творча робота студентів, яка є основою формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії, яскраво проявляється на заняттях у творчих колективах. На нашу думку, максимально глибока реалізація творчої індивідуальності студента-хореографа відбувається на сцені, під час виконання танцю. Відчуття свободи тіла, яку забезпечує хореографічна пластика, дає можливість виконавцю сконцентрувати весь свій фізичний та інтелектуальний потенціал і реалізувати його в короткому часовому відрізку. Такий досвід власної «демонстрації» звільняє студентів від невпевненості, комплексів, навіювань, викристалізовує нахили і таланти та піднімає особистість майбутнього педагога на рівень індивідуальності творця.

У процесі розробки моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії важливо зосередити увагу на самоактуалізації особистості у процесі навчання. На нашу думку, рівень самоактуалізації особистості залежить від рівня її творчого самовираження. Відомо, що самоактуалізація – це не лише кінцевий стан, але і сам процес актуалізації індивіда у будь-який момент, у будь-якій мірі. Тому ми намагаємося сприяти самоактуалізації кожного студента засобами творчості під час проведення занять та в позанавчальній діяльності. Виконуючи різноманітні творчі завдання, майбутній учитель здійснює велику кількість виборів, які через формування індивідуального стилю діяльності ведуть до професійного зростання [3; 6].

Тільки творчість спонукає студента здійснювати безперервний пошук, робити власний вибір, брати на себе відповідальність за результат своєї творчої роботи, що і є необхідною умовою самоактуалізації. Сценічна творчість змушує студентів-хореографів переживати максимально позитивні емоції, які руйнують проміжні кордони на шляху до самоактуалізації в процесі формування індивідуального стилю діяльності. Підтримуючи положення гуманістичної психології, що функцією та метою освіти і виховання є самоактуалізація, яка допомагає людині стати настільки хорошою, на скільки вона здатна, ми вважаємо, що самоактуалізуючись в педагогічно-хореографічній творчості, майбутній учитель танцю

максимально розвиває свої позитивні якості, здібності, таланти. Інколи не так важливо наскільки людина талановита, як те, якою мірою проявляються творчі потенції індивідуальності в діяльності. Чим вищий рівень самоактуалізації, тим більша можливість формування неповторного індивідуального стилю діяльності.

Існує ще один важливий критерій самоактуалізації. Його характеризує такий стан людини, коли вона почуває себе абсолютно щасливою, стираючи кордони між життям взагалі та професійною діяльністю. Метою формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії є самоактуалізована творча індивідуальність учителя танцю, який перебуває у гармонії з собою, з професією, зі світом і почуває себе щасливим у професійній діяльності, виражаючи свою неповторність особистим «почерком» – індивідуальним стилем діяльності. Студент, у якого запущений механізм самоактуалізації, не потребує «нагляду» з боку викладача та силових методів стимулювання потреби у навчанні. Він сам має бажання вчитись, працювати над собою, тому що це стає його потребою. Студент щасливий тим, що він готується стати вчителем хореографії. Звичайно, це можливо за умови забезпечення творчого процесу формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії на засадах самоактуалізації індивідуальності студента.

Отже, процес формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії складний, багатогранний і безперервний. Індивідуальний стиль діяльності – категорія змінна, спрямована на динамічне вдосконалення у процесі професійної діяльності. Процес формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії повинен бути спланованою індивідуальною стратегією, яка забезпечує поетапне формування індивідуального стилю діяльності з урахуванням індивідуальних природних задатків, нахилів, ідеалів. Основою формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії є творчість, яка реалізується через вирішення студентами креативних завдань у навчальній та позанавчальній діяльності. Творче самовираження студентів у процесі навчання сприяє самоактуалізації індивідуальності, яка є умовою ефективного формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л. М. Індивідуальний стиль діяльності як засіб вираження творчої особистості педагога-хореографа / Л. М. Андрощук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : збірник наукових праць. – Вип. 4. – К. : НПУ, 2005. – С. 6–10.

2. Андрощук Л. М. Творчість як основа формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії / Л. М. Андрощук // Вища освіта України – Додаток 3 (т. 1) – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Інститут вищої освіти АПН України. – 2006. – С. 18–24.
3. Балл Г. А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии / Г. А. Балл ; АПН Украины Институт психологии и др. – К. : Донецк, 1993. – 32 с.
4. Левченко М. Г. Професійна підготовка майбутнього викладача хореографії / Левченко М. Г. // Хореографічне мистецтво у контексті культурно-освітніх процесів : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 12–13 грудня 2005 року. – Полтава, 2006. – С. 52–56.
5. Манчуленко Л. Формування творчого стилю педагогічної діяльності майбутніх педагогів в умовах Болонського процесу / Л. Манчуленко // Вища освіта України – Додаток 3 (Т. 1) – 2006 р. – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 262–266.
6. Маслоу А. Самоактуализация личности и образование / Абрахам Маслоу ; [пер. с англ. Г. Балл ; Ин-т психологии АПН Украины и др.]. – К. : Донецк, 1994. – 52 с.
7. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности / Мерлин В. С. – М. : Педагогика, 1986. – 256 с.
8. Побірченко Н. С. Розвиток творчої індивідуальності студентів у процесі підготовки до педагогічної діяльності / Н. С. Побірченко // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 4. – С. 81–88.
9. Становлення позитивної Я-концепції майбутнього вчителя / З. Н. Курлянд, О. А. Галіцан, С. С. Єрмакова та ін. ; Південний науковий центр АПН України. – О. : ПНЦ АПН України: М. П. Черкасов, 2005. – 143 с.